تۇرسۇن لېتىپ

ربھمشاھ پالۋان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

تۇرسۇن لېتىپ

رەھمشاھ پالۋان

(تارىخىي رومان)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

热依木沙大力士:维吾尔文/吐尔逊.利提甫著.
乌鲁木齐:新疆人民出版社,2001.5
ISBN7—228—06298—1
Ⅰ.热... Ⅱ.吐... Ⅲ.长篇小说—中国—当代—
维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I247.5
中国版本图书馆CIP数据核字(2000)第75152号

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码830001)
新疆新华书店发行
新疆工人时报印刷厂印刷
850×1168毫米 1/32开本 9.25印张 2插页
2001年2月第1版 2001年2月第1次印刷
印数:1—3,000

ISBN7—228—06298—1/I.2287 定价:13.00元

مەسئۇل مۇھەررىرى : مەمتىمىن شىپە
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى : ئەكبەر سالىھ

رىھمشاھ پالۋان

(تارىخىي رومان)

تۇرسۇن لىتىپ

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ ئىشچىلار ۋاقىت گېزىتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 1168×850 مىللىمېتىر 32/1
باسما تاۋىقى : 9.25 قىستۇرما ۋارىقى : 2
2001 ـ يىل 2 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2001 ـ يىل 2 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 1 — 3,000
ISBN7—228—06298—1/I. 2287
باھاسى : 13.00 يۈەن

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

مۇندەرىجە

1 ـ قىسىم

1 . باب خىسلەتلىك بوۋاق 1
2 . باب ھاشار 24
3 . باب توۋا قىلدۇرۇش 50
4 . باب پالۋان 72
5 . باب شىكاردا 101
6 . باب كۆچ ـ كۆچ 116

2 ـ قىسىم

1 . باب پالۋانلارنىڭ ئېلىشىشى 151
2 . باب گۇندىخانىدا 172
3 . باب يايلاقتىكى دوستلار 192
4 . باب جاھان پالۋىنى بىلەن ئېلىشىش 219
5 . باب دەرد ۋە شادلىق 235
6 . باب ئالەمنىڭ بىر يۇلتۇزى ئۆچتى 271

1 — قىسىم

1 — باب خىسلەتلىك بوۋاق

1

بۇلبۇللار قىزىلگۈل ئىشقىدا بەس — بەستە سايرىماقتا. كاككۇكلار «زەينەپ — زەينەپ» دەپ مەشۇقىنى چاقىرماقتا. تاغ سۈيى تاغ تېلىدىن توقۇلغان قاشانىڭ سىرتىدا شىرىلداپ ئاقماقتا. ھاسانشاھ ماناشۇ قاشا بىلەن قورشالغان ھويلىنىڭ قورۇسىدىن كىردى. قورۇدىن تارتىپ، بەش ئېغىزلىق ئۆينىڭ ئۇزۇن پېشايۋىنىغىچە بولغان ئارىلىقتىكى يولغا شېبەن تاشلار ياتقۇزۇلغان، ھاسانشاھ ئەشۇ شېبەن تاشلىق يولدا ماڭدى. غورۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى ئېغىلدىن ئاتنىڭ كىشنىگىنى ئاڭلاندى. ئېغىل ئۇزۇن كەتكەن لاپاس، ئۇستىگە بېدە — چۆپ بېسىلغانىدى. لاپاس ئىچىدىكى جەرەن قاشقا، ئۇچ بايتال، يەتتە ئىنەك، يىگىرمە بەش ساغلىق قوزىلىرى بىلەن «ماڭا ئوزۇق بەر» دەپ مەرىشەتتى، مۆرىشەتتى. بۇ ماللارنىڭ تاغقا ھەيدەيدىغان ۋاقتى. ھاسانشاھنىڭ بامدات نامىزىنى ئوقۇپ كىرىشى ئىدى، ئۇ ناشتا قىلىۋېلىپ، ئاندىن ماللىرىنى تاغقا ھەيدىمەكچى، ئۇنىڭ بۇ ماللىرى سەھەر ھويلىدىن چىقىپ، كۆز باغلانغاندا قايتىپ كېلىدۇ، ئۇلار بۇنىڭغا ئادەتلەنگەن، شۇڭا

مەرىشۋاتاتتى. ھاسانشاھ ئىغىل تەرەپكە قاراپ «ئالدىرىماڭلار، جانىۋارلار» دەپ قويدى ئىچىدە. ئۇنىڭ بۇرنىغا يولنىڭ ئىككى يېقىدىكى گۈللەرنىڭ خوش ھىدى ئۇرۇلدى، بۇلبۇل، كاككۇكلارنىڭ بەزمىسى قۇلىقىغا كىردى.

ئوتقاشتەك ئېچىلىپ كەتكەن سىماب گۈل كۆكتىكى يۇلتۇزلاردەك چاقناپ تۇراتتى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىكى بۇغداي گۈل، ئاق لەيلى، قىزىل لەيلى، كاۋا گۈل، تاجىگۈل، رەيھانگۈل ۋە سەكسەنگۈللەر ھۆسۈن تالىشىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ بۇرنىغا ئەمدى ئەتىرگۈلنىڭ خۇش ھىدى ئۇرۇلدى، ئۇنىڭ گۈللىكنىڭ قاشا تەرىپىدە ھۆر مەلىكىلەردەك ئېچىلىپ تۇرغان ئەتىرگۈل، قىزىلگۈللەر تويىغا كۆزى چۈشتى. ھاسانشاھ سالامەتخاننىڭ «ھويلىمىزغا كىرگەنلا قىز — جۇۋانلار ئەتىرگۈللەردىن ئۈزۈپ، قولىغا قىستۇرۇپ چىقىپ كېتىدۇ. بۇ گۈللەرنى قول يەتمەيدىغان يەرگە كۆچۈرەي» دەپ مانا شۇ كاۋا — قاپاق بارىڭى يېنىغا كۆچۈرگىنىنى ئەسلىدى. ئۇ كاۋا — قاپاق بارىڭى ئىچىگە كىردى. ھاسانشاھنىڭ دادىسى غوروسىنى كوچىغا، ئارقا تېمىنى تاغقا تاقاپ سالغان بۇ بىشايۋانلىق ئۆيلەر نەچچە ئاتىنى قېرىتقىدەك مۇستەھكەم سېلىنغانىدى . ئۆي تاملىرىنىڭ ئاستىنى ھاك لاي بىلەن چوڭ — چوڭ ياۋا تاشلاردىن ئون قۇر تىزىپ كۆتۈرگەن، ئۈستىنى كېسەك بىلەن قوپۇرغانىدى. شۇڭا بۇ ئۆي كەينىدىكى تاغلاردەك مەزمۇت قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى. ھاسانشاھ مۇشۇ تاشلارنى دادىسىنىڭ تاغدىن دوملىتىپ چۈشۈرگىنىنى ئەسلىدى. ئۇ ھويلىنىڭ جىمجىت بولۇپ كەتكىنىنى، سالامەتخاننىڭ ئوچاقتا ئوت قالىمىغىنىنى كۆرۈپ: «ۋاھ، سالامەتخان بىر ياقتا كەتتىمىكىنە» دېگەن تەئەججۈپتە ئەتراپقا قارىدى، يوق! ئۇ باراڭنىڭ بىر چېتىگە قويۇلغان كۈپنىڭ يېنىغا بېرىپ، نوگاي چۆمۈچتە سۇ ئېلىپ ئىچتى، بىراق سۇ گېلىگە تۇرۇلۇپ قالغاندەك، ئۆتمەي قالدى، قولىدىن نوگاي يەرگە چۈشتى، چۈنكى تۇيۇقسىز پەيدا بولغان چېقىراق ئاۋاز ئۇنى چۆچىتىۋەتكەنىدى.

«هوي، بۇ سالامەتخاننىڭ ئاۋازىغۇ!» بەستلىك پالۋان، قامەتلىك ھاسانشاھ داڭ قېتىپ قالدى.
— كۆچەڭ سىڭلىم، كۆچەپ تۇرۇپ ئىنجىقلاڭ!
بۇ تۇغۇت ئانىسى ھېۋىزىخاننىڭ ئاۋازى ئىدى، ھاسانشاھ خوتۇننىڭ تۇغۇتى يېقىنلىشىپ قالغىنى بىلگەن، ئالىمادىس بىرەر ئەھۋال بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن ھېۋىزىخاننى ئۈچ كۈن بۇرۇن ئۆيگە ئەكىلىۋالغانىدى. ھېۋىزىخاننىڭ ئاۋازى يەنە ئاڭلاندى:
— ھە، كۆچەڭ، ئىنجىق كەلمىسە بولمايدۇ!
سالامەتخاننىڭ ئىنجىقلىغان ئاۋازى، كەينىدىن ۋاقىرىشى ئاڭلاندى. بۇ ئاۋاز ھاسانشاھنىڭ قۇلىقىنى زىڭىلدىتىۋەتتى، ئۇ ناشتا قىلىشنىمۇ، مەرەپ — مۆرەۋاتقان ماللىرىنى تاغقا ھەيدەپ چىقىشنىمۇ ئۇنتۇپ، ئۇ ياق — بۇ ياققا مېڭىپ يۈردى، ئىشىك ئالدىغا ئوقتەك بېرىپ يەنە ياندى... كۈن قىيامىغا كەلگەندە ئۆيدىن «ئىڭە — ئىڭە» دېگەن ئىنچىكە ئاۋاز ئاڭلاندى. ئۇ شادلىق ئىچىدە ئېسەنكىرىدى، پېشايۋاننىڭ تۈۋرۈكىگە يۆلىنىپ قالدى. بىر ھازادىن كېيىن ئىشىك ئېچىلدى، ھېۋىزىخان ھاسانشاھنى كۆرۈپ:
— سۆيۈنچە ھوي ھاسانشاھ، سۆيۈنچە! — دېدى.
— بە—... بېرەي.
— يەنە كېلىپ قانداق بالا بىلەمسەن، ئوغۇل دېگىنە، ئوغۇل، پاخلاندەك ئوغۇل! ئايدەك چوڭ. يەنە. يەنە...
ئەمدى ھاسانشاھ تامامەن ئېسىنى يىغدى، ئۇ ھېۋىزىخاننى دەس كۆتۈرۈپ بىر پېقىراتتى.
— ھوي ساراڭۇي، بېشىم ئايلىنىپ كەتتى، مېنى كۆتۈرگىچە كىرىپ ئوغلۇڭنى كۆتۈر!
ھاسانشاھ تەڭ دېمەتلىك ھېۋىزىخاننى يەرگە قويۇپ ئېغىلغا يۈگۈردى، سالامەتخاننىڭ تۇغۇتى ئۈچۈن خاس بورداۋاتقان قوشقارنى كۆتۈرۈپ چىقتى ۋە ھېۋىزىخانغا تەڭلىدى:
— ھېۋىزىخان، مانا ساڭا سۆيۈنچە!

— ۋاي ئاللىمەي ، بۇ قوشقارنى يالغۇز جېنىمغا نېمە قىلارمەن، رەھمەت. مەن ئالغان بولاي، ئوغلۇڭنىڭ ئىسمىنى قويغاندا سويغىن.

— ياق ئالغىن، ئىسىم قويغان كۈنى تۆگە سويىمەن، تۆگە!

ھېۋىزخان ھاسانشاھنىڭ خوشاللىقىدا ھەرنېمە قىلىدىغانلىقىغا كۆزى يەتتى. شۇڭا ئۇ:

— قانچە قىلساڭمۇ ئەرزىيدۇ، تۆگە سويىدىغان كۈنلەرمۇ كېلىدۇ، ئاللا شۇنىڭغا ھەممىمىزنى يەتكۈزگەي! — دېدى.

ئاتا بولغۇچى پەرزەنتلىك، يەنە كېلىپ ئوغۇللۇق بولغىنى ئۈچۈن، ئەلۋەتتە خوش بولىدۇ، كۈلىدۇ، شۇ كۈنى يالغۇز يېڭى بوۋاقنىڭ ئاتا — ئانىسىلا ئەمەس. پۈتكۈل شارغۇجىلىقلار كۈلدى، چۈنكى شارغۇجىنىڭ كۆك ئاسمىنى ئاستىدا بىر نۇرلۇق يۇلتۇز دۇنياغا كەلگەنىدى!

2

ھاسانشاھ ئوغلى ئۈچ كۈنلۈك بولغاندا ئوغلىغا ئىسىم قويۇش ئۈچۈن ئىمام — مەزىن، ئۇرۇق — تۇغقان، قولۇم — قوشنا ۋە ئاغىنىلىرىنى ئۆيىگە چاقىردى. ھېۋىزخان ئالغىلى ئۇنىمىغان ئاق قوشقارنى سۆرەپ كېلىپ، ئۆينىڭ بوسۇغىسىدا توختاتتى ۋە ئىمامغا ئىلتىجا قىلدى:

— ئاخۇنۇم، ئاللا ئىگەم بىر ئوغۇل پەرزەنت بېرىپ، تىلىكىمگە يەتكۈزدى، ئاللا يولىدا بۇ قوشقارنىڭ قېنىنى ئاققۇزۇشقا پاتىھە بەرسىلىكەن.

ئىمام:

— ئاللا ئىگەم بىرنى مىڭ قىلغاي، ساھىبخانىنىڭ ئوغلى قوشقاردەك چوڭ بولغاي، ئامىن! — دەپ ساقىلىنى سىپىدى، ھاسانشاھ قوشقارنى ئەتىرگۈللەرنىڭ يېنىغا ئېلىپ بېرىپ تۆت پۇتىنى چۈشىدى. قوشقارنىڭ يۇزىنى قىبلىگە قاراتتى ۋە:

— ئاللاھۇ ئەكبەر، — دەپ پىچاق سۇردى.

قوشقارنىڭ قېنى سىرغىپ، تىپىرلاشتىن توختىدى، ھاسانشاھ ئۇنى سويۇشنى خوشنىسىغا قالدۇرۇپ ئۆيگە كىردى. ئۇ ھېۋىزخان چىرايلىق يۆگەپ بەرگەن بوۋاقنى كۆتۈرۈپ مېھمانخانىسىغا ئەكىردى. بوۋاق قاپقارا كۆزلىرىنى ئىمامدىن ئۈزمەي ياتاتتى، ئىمام:

— بۇ ئوغۇل ئەجەپ چوڭ ۋە ئېغىركەن، — دېدى.

— ئاللا ئىگەم مۇشۇنداق ئالتە ئايلىق چوڭلۇقتا پەرزەنت بەردى، — دېدى ھاسانشاھ.

— مۇبارەك بولغاي، ئەر يېتىپ، شىر يۈرەك باتۇر بولغاي، — دېدى مەزىن.

— ئوغۇلنىڭ ئىسمى شەرىپى نېمە بولغاي؟ — دەپ سورىدى ئىمام.

— ئوغلۇمنىڭ چوڭ تۇغۇلۇشى، ئاللا ئىگەمنىڭ رەھمىتىدۇر، شۇڭا ئىسمى رېھىمشاھ بولغاي. يەنە بىر سەۋەب، نەچچە ئەجدادتىن بېرى ئاتا — بوۋىمىزنىڭ ئىسملىرىنىڭ كەينىگە شاھ سۆزى قوشۇلۇپ كەلگەن...

بوۋاقنىڭ يىغىسى ئىمامنى ئالدىرىتىپ قويدى.

— بولسىلا ئىمام، بوۋاققا ئەرزان چاقىرىپ ئىسمىنى قويسىلا، — دېدى مەزىن.

— شۇنداق قىلسىلا — دېدى ھاسانشاھ ئالدىراپ.

ئىمام ئورنىدىن قوپۇپ، بوۋاقنى كۆتۈردى، بوۋاق يىغىدىن توختىدى. ئىمام بىر نېمىلەر دەپ، بوۋاقنىڭ قۇلىقىغا ئەزان چاقىردى، ئاندىن «ئىسمى شەرىپىڭ رېھىمشاھ بولغاي» دېدى ۋە بوۋاقنى كۆرپە ئۈستىگە قويۇپ دومىلاتتى. ھاسانشاھ ئوغلىنى كۆتۈرۈپ ھېۋىزخانغا ئەكىرىپ بەردى. ئاندىن ئۇلار گۆش پىشقىچە تاغدىن — باغدىن پاراڭلاشتى. ھاسانشاھ ئۆيگە قايتىپ كىرىپ پاراڭغا ئارىلاشتى. ئۇ مۇنداق دېدى:

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

— بىزنىڭ يۇرتىمىز شارغۇجا ئۆز زامانىسىدا ئاۋات شەھەر ئىكەن. تۇگمەنچىلىك، هاك كۆيدۈرۈش هۈنەرلىرى ئاۋاتلاشقانىكەن.
— هاسانشاهنىڭ دېگەنلىرى هەق، — دېدى مەزىن ئاخۇنۇم، — هاسانشاهنىڭ سۇلتان ئۇۋەيس، قاش، قاراباغ، غالجات، شۇڭقار، كەتمەن، بايتوقاي قاتارلىق يېزىلار ۋە ئالمۇتا، ياركەنت، چېلەك قاتارلىق شەھەرلەردە تۇغقانلىرى بار، ئۇلار بىلەن قويۇق باردى — كەلدى قىلىشىپ يۈرۈيدۇ.
— ئۇ تۇغقانلىرىمۇ ئىسمىغا «شاھ»نى قوشۇپ قويامدۇ؟
— هەئە، ئەمما ئالمۇتا، ياركەنت، چېلەكتىكى تۇغقانلار نېمە ئۈچۈندۇر شاهنىڭ ئورنىغا «يوپ، ئوپ»لارنى قوشۇۋالىدۇ. بەلكىم ئورۇسلار «شاھ»نى شۇنداق دېسە كېرەك.
ئىمام يەنە بىر كەلىمە گەپ قىلىشقا تەمشىلىشىگە داستىخان يېيىلاندى. نان — توقاچلار ئورنىغا چىنەتاۋاقلاردا نارىن كەلتۈرۈلدى.
— قېنى ئەزىز مېهمانلار، تائامغا باقايلى، — دېدى ساهىبخان.
نارىن يېيىلىپ بولدى. هاسانشاھ تاۋاقنى يىغىشتۇرىۋېتىپ، بىر تاۋاقنى ئايرىۋالدى ۋە ئىمامغا كۆرسەتتى:
— مانا قارىسىلا، بۇ خەتلەرنى ئوقۇپ باقسىلا.
ئىمام تاۋاقنى ئۆرۈپ — چۆرۈپ قارىدى. تاۋاقنىڭ ئىچى — تېشى پۈتۈنلەي گۈل، نەقىش ئىدى، ئىمامنىڭ كۆزى تاۋاقنىڭ چۆرىسىگە باسقان مۇنۇ ئۇيغۇرچە خەتلەرنى هەۋەس بىلەن ئوقۇدى:

شاھ سۇلتان ئۇۋەيسخان تۇغۇلغان ماكان،
شۇڭا شاهتۇر ئۇشبۇ تەبەق هامان.
بول ئاجايىپ خوش مەززەئىن جانانۇ چىن تەبەق،
گۈللىرىن، سۇرەتلىرىن نەققاشى چىن ئالغاي سەبەق.
— پاھ — پاھ، نېمىدېگەن هۈنەر بۇ، هەقىقىي سەنئەتكار ۋە هاپىزنىڭ ئەمگىكىكەن.

ئىمام ھاياجان بىلەن شۇنداق دېدى.

3

مانا شۇ كۆپ جەمەتلىك ھاسانشاھ ئۆيلىنىپ ئالتە يىلغىچە پەرزەنت يۈزى كۆرمىدى. ئۇنىڭ پەرزەنت دېغىدا كىيگىنى كېپەن، يېگىنى زەھەر بىلىنىپ، كۆڭلىرى ھەسرەت ئىچىدە ئۆتتى. كۆزىدىن ئۇيقۇ قېچىپ، بىر ئاللانى سېغىندى، ھەر نامىزىدا «ئەي قۇدرىتى ئۇلۇغ ئاللا، ماڭا بىر ئوغۇل ئاتا قىلغايسەن» دەپ ئىلتىجا قىلدى، ئاڭلىغانلىكى ئېرىم — سېرىملارنى قىلدى. ھاسانشاھنىڭ خوتۇنى سالامەتخان ئېرىگە ئوخشاشلا بەستلىك، ئېگىز بويلۇق كېلىشكەن ئايال ئىدى. ئۇنىڭ توغماس چىقىشىغا ھېچكىم ئىشەنمەيتتى. بىر كېچىسى سالامەتخان ئېرىنىڭ قولىقىغا پىچىرلىدى:

— سىلى ئەمدى. . . ئەمدىزە، ئاتا بولىدىغان ئوخشايلا.

— ھە، ھە! نېمە دېدىڭا! — ھاسانشاھ ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەيلا قالدى. ئۇ خوتۇنىنىڭ شەھلا كۆزلىرىگە تىكىلگەن ھالدا ئىلتىجا قىلدى، — يەنە بىر دېگىنە، راستىما!

— ھەپتىدىن بېرى قەي قىلىدىغان بوپ قالدىم، بىر يېرىم ئاي بولدى ھېيز كۆرمىدىم. ئاپامغا دېسەم «پەرزەنت كۆرىدىكەنسەن» دېدى.

ھاسانشاھ ئىشەندى، ئۇ ئىشەنگىنىدىن شۇنچە خوش بولدىكى، خوتۇنىنىڭ ئىككى قولىقىدىن تۇتۇپ، خۇشخەۋەر چىققان لەۋلىرىگە چوكۇلدىتىپ سۆيدى. ھاسانشاھ كېيىن ئىككى قولىنى كۆتۈرۈپ دۇئا قىلدى:

— ئەي مەرھەمەتلىك خۇداۋەندە كېرىم، تىلىكىمگە يەتكۈزگىنىڭگە مىڭ قەتلى شۈكرى!

ئەر — خوتۇن خوشلىقىدىن تاڭ ئاتقىچە ئۇخلىمىدى. ھاسانشاھ ھاياجان بىلەن سورىدى:

— بالىمىزنىڭ ئىسمىنى نېمە قويىمىز؟
سالامەتخان تورۇسقا قاراپ ئويلاندى، ئاندىن:
— بۇۋى خەدىچە قويىمىز، — دېدى.
— ياق، ياق، سەن ئىسمىنى ئاداشتۇرۇپ قويدۇڭ.
— ئاداشتۇرمىدىم، بۇ پەيغەمبىرىمىزنىڭ خوتۇنىنىڭ مۇبارەك ئىسمىغۇ! بۇنداق ئىسمىدىن باشقا نېمىنى قويماقچىدىڭلا، ياكى بۇۋى پاتەم قويامدىڭلا؟
— ياق، ياق، مېنىڭچە رېھىمشاھ قويساق بولار.
— ئوھوش، بۇ ئوغۇللارنىڭ ئىسمىغۇ؟
— ئوغۇل بولغاندىكىن ئوغۇلچە ئىسىم قويىمىز — دە.
ھاسانشاھ ئىشەنچ بىلەن جاۋاب بەردى.
— نەدىكى گەپنى قىلىدىغاندۇ مۇنۇ ئادەم، مەن قىز تۇغىمەن!
— ياق، ياق، خۇدايىم ماڭا ئوغۇل بېرىدۇ. مەن ھەر نامىزىمدا ئاللادىن ئوغۇل تىلىگەن.
— مەنمۇ ھەر نامىزىمدا «ئىگەم، ماڭا ھەمراھ بولغۇدەك بىر قىز بەرسەڭ» دەپ تىلىگەن.
— ئەستەغپۇرۇللا، — ئەمدى ھاسانشاھنىڭ شادلىقىنى رەنجىش ئىگىلىدى. شۇندىمۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى، — قارا سېنىڭ پەيلىڭنىڭ يامانلىقىنى، مەن ئوغۇل تىلىسەم، ماڭا قارشى قىز تىلىگىنىڭ نېمىسى؟
— ئوغۇل بالا دېگەننى نېمە قىلىدۇ؟ ئوغۇل بالا دېگەن ھە دېسە تالادىن كىرمەيدۇ، سىلىگە ئوخشاش تاغمۇ — تاغ، باغمۇ — باغ چېپىپ يۈرۈيدۇ. تېخى ئۇۋ ئوۋلايمەن، دەپ سىلىدەك نەچچە كۈنلەپ يوقاپمۇ كېتىدۇ. مەنزە بۇ گۆردەك ئۆيلىرىدە ئەنسىرەپ، يۈرىكىم پۇچىلىدۇ.
— ھوي، ئوغۇل دېگەن تالانىڭ ئادىمى. ئاغزىڭغا نان، گۆش ئەكىلىپ بېرىدۇ.
ئۇلارنىڭ مۇنداق تالاش — تارتىشى كۈندە بولمىسىمۇ كۈن

ئارىلاپ بولۇپ تۇردى، ھاسانشاھ ئۇچۇن تۇغۇلغۇسى پەرزەنتى قىز بولىسمۇ مەيلى ئىدى. بىراق، ئۇ شاھ ئەۋلادى كېسىلىپ قالارمۇ، دەپ ئەندىشە قىلاتتى. ئۇلارنىڭ بۇ تالاش — تارتىشى كۆنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن جېدەلگە ئايلاندى. جېدەلنى ياۋاش سالامەتخان باشلىدى. ئۇ بىر كۈنى بۆلجۈرگەن يەيمەن، دېسە، يەنە بىر كۈنى دولانا يەيمەن، دەپ جېدەل قىلاتتى. ئۇ تەلەپ قىلغان نەرسىنى شاھ ئەكىلىپ بەرسە بىرچاينالا تۈكۈرۈۋېتەتتى، «مەن بۇنى دېمىگەنتىم» دەپ يىغلايتتى. ئۇنىڭ يېڭى پەيدا بولغان تەرسالىقىدىن ھاسانشاھ جاق تويدى. ئۇ ئاخىر يۈزىنى داپتەك قىلىپ، سالامەتخانىنىڭ جېدەللىرىنى ئانىسىغا دەپ بەردى.

— ۋاي بالىمەي، بالدۇرراق ئېيىتساڭ بولماسمىدى. خوتۇنۇڭ سېزىك بوپتۇ. ئەكىلىپ بەرگەنلىرىڭ ئۇنىڭ سېزىكنى باسالمىغان گەپ. ھازىرلا بار، شاھ بوۋاڭنىڭ مازىرىغا بار، مازارنىڭ ئۇدۇلىدا چوقا بار، سالامەتخان شۇنى شۇمۇپ باققاي.

ھاسانشاھ ئانىسىنىڭ بۇ مەسلىھەتى بويىچە سۇلتان ئۇۋەيس مازىرىغا ئاتلاندى. ئۇ بىرمۇشت چوقا ئەمەس، يېرىم خورجۇن چوقا ئەكەلدى. سالامەتخان ئاچ قالغاندەك، چوقىنى ھەۋەس بىلەن شۇمۇشكە باشلىدى. ئۇ مۇشتۇمدەك چوقىنى شۇمۇپ بولدى، بۇ چوقا ئۇنىڭ جېدىلىنىپەسەيتتى. سالامەتخانىنىڭ سېزىكى بېسىلدى بولغاي، بۇرۇنقىدەك ياۋاشلىدى، ھاسانشاھنىڭ تەرىتىگىمۇ سۇ بېرىپ يۈردى.

كۈنلەر بىر — بىرىنى قوغلىشىپ، ئايلار ئۆتتى. بىر كۈنى ئانا مۇنداق دېدى:

— ئوغلۇم، سالامەتخاننى ئېغىر ئىشقا سالما، چېلەكتە سۇ كۆتۈرمىسۇن، سۇنى مەن توشاي، چوقىغا سېزىك بولغىنىغا قارىغاندا، بالاڭ ئوغۇلدەك قىلىدۇ.

ھاسانشاھ ئانىسىنىڭ بۇ خوشخەۋىرىدىن تاغدەك خوش بولدى. ئۇ سالامەتخاننى ھېچ ئىشقا سالماي بېشىدا كۆتۈرۈپ يۈردى.

4

شارغۇجىدا ئەرلەر سۇ توشۇمايتتى، قازان بېشىغا ئارىلاشمايتتى. سۇ توشۇش، ئوتۇن يېرىش ئىشلىرى ئۆي ئىشىغا كىرەتتى، ئۆي ئىشىنى بولسا، ئاياللار قىلاتتى، ئەرلەر تالا ئىشىنى، ئېتىز — ئېرىق، مال — ۋارانغا قاراش، چۆپ چېپىش، ئۇن تارتىش، ئۆينىڭ كەم — كوسىنى تەييارلاپ بېرىشتەك ئىشلارنى قىلاتتى. ئەرلەر قازان بېشىغا ئارىلىشىپ قالسا، ئاياللار:

— چېپىلمىسلا، — دەپ قازان بېشىدىن ھەيدىۋېتەتتى.

ھاسانشاھنىڭ ئاياللاردەك سۇ توشۇغىنى شارغۇجىغا پۇر كەتتى، شارغۇجا ئاياللىرى دېرىزە، ھويلىلاردا مارىشىپ، ھاسانشاھنى زاڭلىق قىلىشتى، قاقاقلاپ كۈلۈشتى.

— ياغلىقلا تاڭسا چىرايلىق چوكان بولغۇدەك!

— ھا — ھا — ھا!

— پۇرمىلىك كۆينەك كىيسە ئېرىڭنى تارتىۋالامدۇ تېخى!

— ۋاھ — ھا — ھا! ھېيى — ھېي!

بىر كۈنى شوخ بىر جۇۋان ھاسانشاھنىڭ يېنىدىن قەستەن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ:

— ئېسسلام، ھاسان بۇۋىم، — دېدى.

ھاسانشاھ بۇزاردى. پۈتۈن بەدىنىدىن سوغۇق تەر چىقتى، ئەمما ئۇندىمەي ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ قېرى ئانىسىغا سۇ توشۇتغۇزغىچە ئۆلگىنى ئەلا، زاڭلىق قىلسا قىلىۋەرسۇن!

يالغۇز ئاياللارلا ئەمەس، ھاسانشاھنى ئەرلەرمۇ زاڭلىق قىلىپ، كۈلۈشتى. «مەيلى، قاغىمۇ ئۆزى بىلگەننى قاقىلدايدۇ، سالامەتخانىنىڭ بويىدىن ئاجراپ كەتمىسىلا بولغىنى» دەپ ئويلىغان ھاسانشاھ قۇلىقىنى يوپۇرۇۋېلىپ يۈرۈۋەردى. ھەپتىدىن كېيىن ھېۋىزخان كىندىكئانىدىن سالامەتخانىنىڭ ئېغىر بويلىقىنى ئاڭلىغان

ئايالлار هاسانشاهنى زاڭلىق قىلغىنىغا خىجىل بولۇشتى، ئاۋۋال هاسانشاهنى «هاسان بۇۋىم» دېگەن شوخ جۇۋان سۇ توشۇپ بەردى. كەينىدىن سالامەتخانىنىڭ دوستلىرى، خوشنىلىرى سۇ توشىدى. ئۇلار سۇ توشۇپلا قالماي، سالامەتخانىنىڭ ئېغىر — يېنىك ئىشلىرىنى قىلىشىپ بەردى.

5

هەر نەرسىنىڭ ۋاقتى — سائىتى بولىدۇ. سالامەتخانىنىڭ ۋاقتى — سائىتى توشۇپ، ئوغۇل تۇغۇپ بەردى. هاسانشاهنى «ئانىنىڭ كۆڭلى ئۇلۇغ ئىكەن، ئاپام دېگەندەك ئوغۇل، يەنە كېلىپ كۆز كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان خىسلەتلىك ئوغۇل — هە!» دېگەن شادلىق گاڭگىرىتىپ قويدى. بولۇپمۇ كىندىكئانا هېۋىزىخان بىر ئالامەتنى كۆرۈپ ئېسىنى يوقىتىپ قويدى، شارغوجىدىكى نۇرغۇن بالىلارنىڭ كىندىكئانىسى بولغان هېۋىزىخان بۇنداق ئالامەتنى كۆرمىگەن هەم ئاڭلىمىغان. هېۋىزىخان بوۋاقنى يۇيۇۋاتقاندا ئالقىنى يىرىك بىرنەرسىگە تەگدى. ئۇ بىرلا قاراپ هوشىدىن كەتكلى تاس قالدى. ئەگەر ئانا مېهرى بولمىغاندا، ئۆزىنى يوقىتىپ، بوۋاق قولىدىن چۈشۈپ كەتكەن بولاتتى. ئۇنىڭ كۆزى بوۋاقنىڭ گەژگىسىدىن تارتىپ، قۇيرۇقىغىچە سوزۇلغان قاپقارا يايلىنى كۆردى. ئۇ بوۋاقنى ئاۋايلاپ ياغاچ تەڭلىگە قويدى، كۆزلىرىنى سۇدا يۇدى. ئاندىن بوۋاقنى دۇم قىلدى.

— ئات يايلىسى! ۋاي خۇدايىمەي، ئادەم بالىسىنىڭ ئات يايلىسىمۇ بولىدىكەنە!

هېۋىزىخان بوۋاقنى ماتا لۆڭگىدە ئېرتىپ، قۇرۇقدىدى، يۆگەككە چالا يۆگىدى. ئۇ بوۋاقنى كۆتۈرۈپ سالامەتخانغا كۆرسەتتى. سالامەتخان بوۋاقنى مېهىر بىلەن يېنىغا ياتقۇزدى. شۇچاغدىلا هېۋىزىخان بالىدىكى ئالامەتنى هودۇققان هالدا ئېيتتى:

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com